מקשה הגמרא: לשיטת רבה, איך למד רב הונא מהפסוק 'לא יחלל' שאם הוא מחולל ועומד אינו לוקה על הטומאה השניה, הלא **בְּבֵית** נַמִּי – גם בטומאה וביאה שהעמדנו שמדובר שלא נטמא קודם שנכנס לבית, אין אפשרות שיעבור על איסור טומאה ואיסור ביאה באהל המת כאחד, שהרי אהל המת הוא כמלא טומאה בכל חללו, וּבֵיוָן דְּאַעיל יָדֵיהּ אִיסְתָּאַב – מיד כשהכניס את ידו נטמא כאילו נגע במת עצמו, ומסתבר שכשנכנס לבית הכניס ידיו בתחילה, ולעומת זאת על ביאה באהל המת אינו חייב עד שיכניס את רוב גופו בתוך האהל, ונמצא שבְּעַיֵּיל כּוּלֵּי הַאי – כשהכניס את רוב גופו לאהל המת, **טָמֵא הוּא** כבר משעה שהכניס את ידו, ולא עבר על שני האיסורים בבת אחת, וביאתו אל האהל לא הוסיפה כלום על טומאתו, ומוכח שאף שהוא מחולל ועומד על ידי שנטמא בכניסת ידו לאהל המת, לוקה פעמיים.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, באמת אם צְרִיךְ [–הושיט] יָדוֹ בתחילה לאהל המת, ואחר כך הכניס את רוב גופו, **מְשׁוּם טוּמְאָה אִיכָּא** – יש חיוב על הטומאה, אבל **מְשׁוּם בִּיאָה לֵיכָּא** אין חיוב על הביאה, כיון שהוא מחולל ועומד והביאה לא הוסיפה כלום על טומאתו, וְרק אם צְרִיךְ גּוּפוֹ לידיו, כלומר שנכנס אל הבית בגופו וידיו ביחד, ולא הושיט את ידיו תחילה לתוך הבית, **טוּמְאָה וּבִיאָה בַּהֲדֵי הֲדֵדֵי קָאָתוּ** – חיוב הטומאה וחיוב הביאה לאהל המת באו כאחד.

דוחה הגמרא: **הָא** – הלא גם במקרה זה אינו צריך ללקות פעמיים, כיון שאִי אֶפְשָׁר דְּלָא עָיֵיל חוֹטְמוֹ בָּרִישָׁא – לא יתכן שיכנס לבית בלי שחוטמו יכנס תחילה לפני כל גופו, וְכבר אז נָחֵית לֵיהּ טוּמְאָה – נטמא על ידי שחוטמו היה באהל המת, ובשהכניס את שאר גופו כבר היה מחולל ועומד שהרי לא נוספה שום טומאה בהכנסת גופו, ויהיה פטור על הביאה.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רָבָא**, באמת אם הִכְנִיס את יָדוֹ או את חוטמו בתחילה לאהל המת, ואחר כך הכניס את רוב גופו, **מְשׁוּם טוּמְאָה אִיכָּא מְשׁוּם בִּיאָה לֵיכָּא**, ורק אם הִכְנִיס את רוב גּוּפוֹ לפני ראשו וחוטמו, כגון שהטה את ראשו לאחור והכניס רק את גופו בתחילה, וגם ידיו היו צמודות לגופו, **טוּמְאָה וּבִיאָה בַּהֲדֵי הֲדֵדֵי קָא אָתְיָין** – חיוב הטומאה וחיוב הביאה לאהל המת באו כאחד, שהרי באותו רגע שנטמא התחייב גם משום ביאה, ואינו מחולל ועומד, ולכן לוקה פעמיים.

דוחה הגמרא: **וְהָא אִי אֶפְשָׁר דְּלָא עָיֵיל אֶצְבַּעְתָּא דְּכַרְעֵיהּ בְּרִישָׁא** – לא יתכן שיכנס לבית בלי שאצבע רגלו תיכנס תחילה, שהרי היא בולטת לפני גופו, וְכבר אז נָחֵת לְהוּ טוּמְאָה – נטמא על ידי שאצבע רגלו היתה באהל המת.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא**, מדובר **בְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס** לבית **בְּתוֹךְ** שִׁידָּה או בתוך **תֵּיבָה** וּמַגְדָּל – או בתוך מגדל, שכשהוא נמצא בתוכם הם חוצצים בינו ובין הטומאה, **וְבָא חֲבֵירוֹ וּפָרַע עָלָיו אֶת חַמַּעֲזֶיבָה** – והסיר את מכסה השידה או התיבה או המגדל וביטל בכך את החציצה בינו ובין הטומאה, **דְּטוּמְאָה וּבִיאָה בַּהֲדֵי הֲדֵדֵי קָאָתְיָין** – שבאופן זה חיוב הטומאה וחיוב הביאה באו כאחד ואינו מחולל ועומד, ולכן לוקה פעמיים.

מַר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר, מדובר **בְּגוֹן דְּעַיֵּיל** – שנכנס לאהל **כְּשֶׁהוּא גּוֹסֵס, וְנָפַק נִשְׁמָתֵיהּ אַדְּיָתֵיב** – ובעוד שהוא יושב שם, יצאה נשמתו של הגוסס ומת, **דְּטוּמְאָה וּבִיאָה בַּהֲדֵי הֲדֵדֵי קָאָתְיָין**.

הגמרא דנה בדינו של גוסס: **תָּנוּ רַבָּנָן**, כתוב בפסוק לענין איסור טומאה בכהן (ויקרא כא ד), 'לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ', ומהתיבה 'לְהֵחָלוֹ' למדים שאדם העומד למות אינו מטמא **עַד שֶׁעָה שֶׁיָּמוּת** ממש, שאז הוא נקרא 'חלל', אבל אם הוא מגויד [שנותחכו איבריו] או גוסס אינו מטמא, וכן הדין גם לגבי נזיר. **רַבִּי אוֹמֵר**, למדים זאת מהפסוק בנזיר (במדבר ו ז), 'לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם', שמהתיבה **'בְּמוֹתָם'** למדים שרק משעה שימותו ממש אסור לנזיר להיטמאות להם, אבל **יִטַּמָּא** – מותר לו לנגוע בהם **עַד** שֶׁיָּמוּת החולה, וכן הדין גם לגבי כהן.

מבררת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – מה החילוק בין תנא קמא ורבי. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַשְׁמָעוּת דּוֹרְשִׁין אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – נחלקו מאיזה פסוק משמע יותר לדרוש דין זה שכהן ונזיר מוזהרים על גוסס. **וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, גּוֹסֵס אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, לְמַאן דְּאָמַר** שיש ללמוד **מֵהפסוק** 'לְהֵחָלוֹ', והלימוד הוא שרק על 'חלל' הוזהרו, אם כן **אֲפִילּוּ בְּגוֹסֵס** אסור להם לנגוע, כיון שגם גוסס נקרא 'חלל', משום שרוב גוססים למיתה, אבל **לְמַאן דְּאָמַר** שדורשים מהפסוק **'בְּמוֹתָם'**, דהיינו שדווקא על מת הוזהרו, **עַד שֶׁיָּמוּת, אֵין** – אבן הם מוזהרים, אבל בשעה שהוא **גּוֹסֵס, לֹא** הוזהרו.

הגמרא דנה מה דורש כל אחד מהתנאים משני הפסוקים: **וּלְמַאן דְּאָמַר** שלמדים **מֵהפסוק** 'לְהֵחָלוֹ', **הָכְתִיב** גם **'בְּמוֹתָם'**, ומה הוא לומד מפסוק זה. **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי** – צריך הוא את התיבה 'במותם' כדי ללמוד את דינו של רבי, דְּתַנְיָא בברייתא, **רַבִּי אוֹמֵר, 'בְּמוֹתָם'**, דהיינו למת, **אֵינוֹ מְטַמֵּא, אֲבָל מְטַמֵּא בְּנִגְעָתָם וּבְזִיבָתָם** – אבל מותר לו להיטמאות לקרוביו או לאחרים אם הם טמאים בטומאה אחרת בעודם בחיים, כגון זיבה או צרעת. ודין זה לומד תנא קמא מהפסוק 'במותם'.

שואלת הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר** שלמדים מהפסוק **'בְּמוֹתָם', הָא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהַאי מָבְרָא** – הלא הוא צריך את הפסוק כדי ללמוד שמותר לנזיר להיטמאות למצורע או לזב, ואיך הוא לומד שני דינים מפסוק אחד. משיבה הגמרא: **אִם כֵּן לֵימָא קְרָא** – היה צריך להיות כתוב בפסוק 'לא יטמא להם **בְּמוֹת', וּמַאי 'בְּמוֹתָם'**, אלא **שָׁמְעַתְּ מִינָּהּ תְּרֵתֵי** – מכח יתור זה לומדים מהפסוק שני דינים, גם שנזיר לא מוזהר על הגוסס, וגם שמותר לנזיר להיטמאות למצורע וזב.

שואלת הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר** שלמדים מהפסוק **'בְּמוֹתָם', הָכְתִיב** – הלא כתוב גם 'לְהֵחָלוֹ', ומה הוא לומד מפסוק זה. משיבה הגמרא: 'לְהֵחָלוֹ' **לְהָכִי הוּא דְּאָתָא** – הפסוק בה לדין שאמרנו לעיל (מב:), **כְּמִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּלָּל** – שרק נזיר שעדיין לא נטמא ואינו מחולל מנזירותו חייב אם נגע במת, **יָצָא זֶה שֶׁמְּחוּלָּל וְעוֹמֵד** – שנזיר שכבר נטמא ומחולל מנזירותו אינו חייב אם נוגע שוב במת, כיון שאינו מוסיף כלום על טומאתו.

שואלת הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר** שלמדים **מֵהפסוק** 'לְהֵחָלוֹ', **הָא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהַאי מָבְרָא** – הלא הוא צריך את הפסוק כדי ללמוד שנזיר שנטמא וחזר ונטמא אינו חייב על הטומאה השניה, ואיך הוא לומד שני דינים מפסוק אחד. משיבה הגמרא: **אִם כֵּן לֵימָא קְרָא** – היה צריך להיות כתוב בפסוק 'לא יטמא בעל בעמיו **לְהֵחָלֵל**', **וּמַאי לְהֵחָלוֹ**, אלא **שָׁמְעַתְּ מִינָּהּ תַּרְתֵּי** – מכח יתור זה לומדים מהפסוק שני דינים, גם שנזיר אינו מוזהר אלא על מת, וגם שאם נטמא וחזר ונטמא אינו חייב על הטומאה השניה.

הגמרא מקשה על ריש לקיש שאמר שדעת תנא קמא שאסור לנזיר לנגוע בגוסס: **מֵיתִיבִי**, שנינו במשנה (אהלות פ"א מ"ז), **אָדָם אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ, וַאֲפִילּוּ** אם הוא **מְגוֹיָּד** – שנחתכו אבריו והוא מלא פצעים אבל עדיין הוא חי, **וַאֲפִילּוּ** אם הוא **גּוֹסֵס** אינו מטמא, עד שימות. ודקשה, **וּלְמַאן דְּאָמַר** – לפי תנא קמא שדורש מֵהפסוק 'לְהֵחָלוֹ', ומבאר ריש לקיש בדבריו שנזיר מוזהר גם בגוסס כיון שגם הוא נקרא 'חלל', קשה, **הָא קָתָנֵי** – הלא שנינו במשנה זו במפורש דְּגוסס **אֵינוֹ מְטַמֵּא**. מתרצת הגמרא: **לְעָנְיָן טַמּוּיֵי** – לענין לטמא כמת, באמת גוסס אינו מטמא **עַד דְּנַפְקָא נַפְשֵׁיהּ** – עד שתצא נפשו וימות, אבל **לְעָנְיָן אִתְחוֹלֵי** – שיקרא הגוסס 'חלל', **הָא אִיתְחֵיל** – בגסיסתו הוא כבר נקרא 'חלל', שהרי עומד הוא למות כיון שרוב גוססים למיתה, ולנזיר אסור לנגוע בכל חלל אפילו שאינו נטמא, שהרי למדו את האיסור מהפסוק 'להחלו':

הגמרא דנה בדין כהן הדיוט הרשאי ליטמא לשבעת הקרובים, שהם אביו ואמו, בנו ובתו, אחיו ואחותו הבתולה אשר לא היתה לאיש, ואשתו, אימתי נאמר דין זה: **אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב, נָקְטַע רֹאשׁוֹ שֶׁל אָבִיו** של כהן הדיוט, אף שהראש נמצא לצד הגוף אלא שאינו מחובר, **אֵינוֹ מְטַמֵּא לוֹ. מַאי טַעְמָא, אָמַר קְרָא** (ויקרא כא ב) 'לְאָבִיו', ודורשים מזה, שהתיתר לכהן ליטמא לאביו הינו **בִּזְמַן** שֶׁהוּא – אביו, **שָׁלֵם** בכל אבריו, **וְלֹא בִּזְמַן שֶׁהוּא חָסֵר**, ומאחר שאין הראש מחובר לגוף אינו נחשב כשלם, ואין בנו רשאי ליטמא לו.

הגמרא מקשה על כך: **אָמַר לֵיהּ רַב הַמְנוּנָא לרב חסדא, אֶלָּא מַעֲתָּה** אם **קָאָזֵיל בְּפִקְתָּא דַּעֲרָבוֹת** – הלך אביו בבקעה ששמה ערבות, וגנבים מצויים בה, **וּפָסְקוּהוּ גַּנָּבֵי לְרֵישֵׁיהּ** – וקטעו הגנבים את ראשו של אביו, **הָכִי נָמֵי דְּלָא לִיטַּמֵּא לֵיהּ** – האם ייאסר על בנו ליטמא לו מאחר שאין הגוף שלם, הרי אין כאן אדם אחר שיוכל להתעסק בקבורת האב.

אָמַר לֵיהּ רב חסדא לרב המנונא, **מֵת מִצְוָה קָאָמְרַתְּ** – שואל אתה מאופן כזה שבו נחשב אביו כמת מצוה מאחר שאין מי שיקברנו, ודאי שאין מקום לשאלה זו, **דְּהָשְׁתָּא יֵשׁ לוֹמַר בָּאַחֲרִינִי מִיחַיַּיב** – שאם במת מצוה אחר, שאין לו קוברין, חובה עליו להיטמא לו, **בְּאָבִיו לֹא כָּל שֶׁכֵּן.**

שואלת הגמרא: **וְהָאי מֵת מִצְוָה הוּא, וְהָתַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא, **אֵיזֶהוּ מֵת מִצְוָה** שרשאי הכהן ליטמא לו, **כָּל שֶׁאֵין לוֹ קוֹבְרִין**, אבל אם **קוֹבְרִים עוֹנִין אוֹתוֹ** – כלומר, שאילו היה המת יכול לקרות היו קרובים עונים לו, **אֵין זֶה מֵת מִצְוָה** מאחר שיכולים הקרובים להתעסק בקבורתו, **וְהָא אִית לֵיהּ בְּרָא** – ובמקרה זה הרי בנו נמצא בסמוך אליו ויכול הוא לשכור אנשים שיתעסקו בקבורת אביו, ועל כן אין אביו נידון כמת מצוה, ואין בנו הכהן רשאי ליטמא לו לפי דברי רב כיון שאין גופו שלם.

מתרצת הגמרא: **בֵּיוָן דְּקָאָזֵיל בְּאוֹרְחָא כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ קוֹבְרִים דָּמֵי** – מאחר שהאב מוטל על אם הדרך, ואין מצויים שם אנשים שניתן לשוכרם להתעסק בקבורתו, על כן נידון הוא כמת מצוה ורשאי בנו ליטמא לו.

הגמרא מקשה על דינו של רב הסובר שאין הבן רשאי ליטמא לאביו כשאין גופו שלם: **מֵיתִיבִי**, נאמר בפסוק (ויקרא כא ג) 'וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא', ויש לדרוש לָהּ – כשגופה שלם **הוּא מִטַּמֵּא, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא** לְאחד מֵאֲבֶרֶיהָ. **לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִטַּמֵּא לְאֶבֶר מִן הַחַי שֶׁל אָבִיו** – שאף לאביו הקרוב אליו יותר מאחותו אינו רשאי ליטמא לאחד מהאברים ובודאי שלאחותו הדין כך, **אֲבָל מַחֲזִיר הוּא עַל עֶצֶם כְּשֶׁעוֹרָה** – שאם כבר נטמא הכהן בהתעסקו בקבורת אביו, ולאחר מכן נוכח שחסר מגופו של אביו עצם כשעורה, רשאי הוא לשוב וליטמא בלקיטתה.

מבררת הגמרא: **מַאי מַחֲזִיר הוּא עַל עֶצֶם כְּשֶׁעוֹרָה** – כיצד יתכן אופן כזה שחוזר הוא ונטמא על עצם כשעורה של אביו, **לָאו לְמֵימְרָא דְּאִי מִיחַסַּר פּוּרְתָּא** – האם לא באופן כזה שבשעה שקבר את אביו היה חסר מגופו עצם כשעורה ולא היה הגוף שלם, ומכל מקום היה רשאי ליטמא לו, ואם כן יש להוכיח מכאן שרשאי כהן ליטמא לאביו אף באשר אין גופו שלם.

מתרצת הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח מברייתא זו שלא כדברי רב, מאחר שֶׁהֲהִיא – ברייתא זו, **כְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא** הסובר שרשאי כהן ליטמא לאביו אף בשאין הגוף שלם, ורב סובר כדעת חכמים האוסרים.

מביאה הגמרא ברייתא שבה מבוארת דעת רבי יהודה: **דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, 'לָהּ'** – לאחותו הוא **מִיטַּמֵּא וְאֵינוֹ מִיטַּמֵּא** לְאחד מֵאֲבֶרֶיהָ, שֶׁהרי **אֵינוֹ מִיטַּמֵּא** אף **עַל אֵבֶר מִן הַחַי שֶׁל אָבִיו**, מאחר שאין כהן רשאי ליטמא בתחילה לאבר אחד, **אֲבָל מִיטַּמֵּא הוּא לְאֵבֶר מִן הַמֵּת שֶׁל אָבִיו** – שאם כבר נטמא בקבורתו של אביו, רשאי הוא לשוב וליטמא אף על אבר אחד שנשר מן המת. ומבואר מדברי הברייתא, שרק על אבר אחד אין הכהן רשאי ליטמא בתחילה, אך אם נמצא הגוף כולו לפנינו אלא שנחסר ממנו אבר אחד, רשאי הכהן ליטמא. וזו דעת רבי יהודה, אך דעת חכמים שאף אם הגוף כולו לפנינו אין הכהן רשאי ליטמא אם נחסר אבר אחד, ודעת רב כחכמים.

הגמרא מקשה קושיא נוספת על שיטת רב הסובר שאין כהן רשאי ליטמא לאביו כשאין גופו שלם: (**והתניא**) [**וְהָתְנִי**] – שנה **רַב כַּהֲנָא בְּרַבִּי** – בברייתא שנשתנה בבית מדרשו של **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, 'לָהּ'** – לאחותו הוא **מִיטַּמֵּא וְאֵינוֹ מִיטַּמֵּא לְאֶבֶרִים**, שאין הכהן רשאי ליטמא לאבר אחד מאחותו, והיינו, **פָּרַס לְכַוֵּית מִן הַמֵּת** – שאין הכהן רשאי ליטמא לכזית מן המת, **וְכַוֵּית נֶצֶל** – ליחה היוצאת מן המת, **וּמְלֹא תַרְוִיד רָקָב** – כף מלאה עפרורית ורקבון גוף המת, שאף אלו הינם בכלל אברים שאין הכהן רשאי ליטמא להם. **יָכוֹל לֹא יִטַּמֵּא** הכהן אף **לַשְּׁדֵרָה** – כאשר כל שדרת המת קיימת, **וְלַגּוּלְגֹּלֶת** – או באופן שהגולגולת קיימת, **וּלְרוֹב בְּנָיְינָהּ** – או באשר נמצא לפנינו רוב בנין המת, דהיינו שני ירכים ושוק אחד או שני שוקיים וירך אחד, **וּלְרוֹב מְנָיְינָהּ** – או כאשר נמצאים לפנינו רוב אברי המת, דהיינו מאה עשרים וחמשה אברים, ונאמר שאף אלו בכלל אברים הינם ואין הכהן רשאי ליטמא להם. אין הדבר כן, **דִּכְתִיב** (ויקרא כא א) 'אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם', ומאחר שכתוב 'אמור אל הכהנים' נמצא שתיבות 'ואמרת אליהם' מיותרות הם, ועל כן דרשו מכאן חכמים **שׁוֹסְיף לְךָ הַכָּתוּב טוּמְאָה אַחֶרֶת** – שאף שאין הכהן רשאי ליטמא לאבר אחד מאחותו, רשאי הוא ליטמא לשדרה או גולגולת או רוב מנין או רוב בנין. ואף שתיבות 'ואמרת אליהם' לא נכתבו בדווקא לגבי אחותו, מכל מקום מסתבר הדבר שמאחר שמיעטה התורה שאינו נטמא לאבר מן אחותו, אף ריבוי זה נאמר לגבי אחותו.